

Britisk krigshelt fra Agger blev (nok) japansk spion

af Hans E. Nørgaard og Villy Dall

F. J. Rutland var allerede krigshelt, da han under Første Verdenskrig blev reddet i land ved Agger af fem lokale fiskere. De fik senere som belønning hver et ur fra det britiske admiralitet. Artiklen stykker et billede sammen af den forulykkede krigsflyver.

I udgaven for mandag 30. april 1917 af venstreavisen *Thisted Amts Tidende* (nu: *Thisted Dagblad*) stod følgende at læse:

»En engelsk flyver går ned i havet ud for Agger – Han reddes af fiskerne

Søndag morgen mellem kl. 8 og 9 blev en engelsk flyvemaskine af den stærke vestenstorm ført ind mod den jyske kyst. Ca. $\frac{3}{4}$ sømil ud for Agger gik flyveren ned i havet. En del fiskere, der fra land havde iagttaget flyverens færd, gik hurtigt ud i en

fiskerbåd og bjærgede flyveren, der selv svømmede redningsmændene i møde, da båden nærmede sig.

Maskinen måtte man lade gå til bunds.

Flyveren, der ingen skade havde taget ved det kolde bad i Vesterhavet, kom i huset hos Herredsfoged Fugl i Vestervig. Han fortæller, at han ved 4-tiden søndag morgen steg op med sin maskine i England og gik ud over Vesterhavet. Stormen blev imidlertid for stærk og drev maskinen længere og længere over mod den jyske vestkyst. Dette tærede så stærkt på benzinbeholdningen, at denne truede

Rutland fotograferet i Californien under Anden Verdenskrig, formentlig med en filmstjerne.

med at slippe op. Flyveren besluttede nu at søge at komme i forbindelse med et skib og blive optaget af dette, men da han ikke øjnede noget sådant, gik han ind til den jyske kyst og lod her maskinen gå i vandet lige uden for territorialgrænsen¹ i håb om her at blive reddet af fiskere fra land.

Når han gjorde dette, var det for at få lov til at vende tilbage til England igen, og efter hvad vi erfarer, vil han allerede i dag rejse fra Vestervig for at nå hjem igen.«

Og i den konservative *Thisted Amtsavis* for samme dag denne tilsvarende artikel:

»En engelsk flyver fløj i går morges fra England til Agger på ca. 3 timer

I går morges ved godt 8-tiden fik man fra Agger øje på en flyvemaskine, der kom fra vest. Flyveren kredsedede rundt i længere tid, dels inde over land og dels ude over havet, indtil maskinen slutelig dalede ned på havfladen et godt stykke ude fra kysten. Der blev straks sendt en pram ud mod flyvemaskinen, og da man kom derud i nærheden, sprang en mand i havet fra maskinen og blev derefter bjærget op i prammen.

Den reddede forklarede, at han er engelsk flyveløjtnant, og at han var steget op fra England søndag morgen ved 4-tiden. Grunden til, at han var gået ned, var, at han ikke havde benzin nok til hjemturen til England, idet det var blæst op af modvind. Han havde søgt at finde et engelsk skib på havet for at blive bjærget, men det var ikke lykkedes. Han kunne godt være gået ned på landjorden, men han var klar over, at han så ville være blevet interneret, og det ville han ikke risikere. Han havde derfor besluttet at ofre maskinen, og han påstår, at han gik ned uden for dansk søterritorium, og at han derfor nu må betragtes som skibbruden. Ved forhør over fiskerne er det godtgjort, at dette skete uden for dansk søterritorium. Herredsfoged Fugl i Vestervig indberettede selvfølgelig straks det passerede for de militære myndigheder.

Flyverens navn er Routland. Hans maskine var en almindelige flyvemaskine – ikke en

vandflyvemaskine – og det var derfor et ret voveligt eksperiment, at flyveren gik ned ude på havet. Flyvemaskinen er formentlig sunket.

Hvilket mål flyveren har haft, vil han selvfølgelig ikke fortælle om, men af forskellige bemærkninger, han har fremsat, synes det at fremgå, at han har villet aflægge et lille besøg over de tyske flyvehaler ved Tønder, men den sydlige vind og snefaldet i går morges har drevet ham så langt mod nord.

Flyverens afgangstid fra England opgives som anført til kl. 4, og da det formentlig er engelsk tid, har flyveren kun været ca. 3 timer om turen fra England til Danmark, hvilket absolut må være en rekord, og det er tilmed også første gang, at der har fundet en direkte flyvning sted mellem England og Danmark.

Flyveren har i nat boet på Vestervig Hotel, hvor den engelske konsul i Thisted, hr. Zacho², i dag har konfereret med ham. Ved en telefonsamtale med konsulen i eftermiddag erfarer vi, at løjtnant Routland er frigivet af de danske myndigheder og kan begive sig, hvorhen han vil.«

Navnet var dog ikke Routland, viser det sig. Men derimod Rutland. Frederick Joseph Rutland. Og flyet var kendt som en *Sopwith Pup*, på dansk blot jagerfly.

FRA BRITISK KRIGSHELT TIL JAPANSK SPION

Frederick Joseph Rutland var født 21. oktober 1886 i Weymouth i Dorset i det sydvestlige England og døde 28. januar 1949 i London så at sige for egen hånd, idet han stak hovedet ind i en gasovn. Han var tildelt to ordener, nemlig DSC (Distinguished Service Cross, som gives for mod) og AM (Albert Medal, som gives for redning af liv). Rutland kom ind i marinen 1901, blev løjtnant 1912, og 1915 fik han 26. januar overrakt sit flyvercertifikat fra The Royal Aero Club på The Royal Naval Flying School i Eastchurch på øen Sheppey i Kent.

Da Rutland søndag 29. april 1917 kl. ca. 08.15 om morgenen lod sit fly gå ned på Vesterhavet ud for Agger, var han allerede en krigshelt fra Slaget om Jylland i dagene 31. maj-1. juni 1916. Det var nemlig

Desmond Youngs bog.

Løjtnant Rutland og hans assistent, G. S. Trewin³, som blev sendt på vingerne fra krigsskibet *HMS Engadine* 31. maj for at finde ud af, hvor den tyske flåde var. Selv om det ikke lykkedes at få givet oplysningerne til flådekommandoen, gav denne mission for resten af livet den unge løjtnant navnet *Rutland of Jutland*, som da også blev titlen på en biografi om ham, 1963, udgivet af krigshistorikeren Desmond Young⁴, der i øvrigt især er kendt for sin Rommel-biografi fra 1951.

Allerede fra 1922 blev Rutland af den britiske efterretningstjeneste MI5 anset for at kunne være spion for japanerne, og der blev igangsat en overvågning af ham og hans post, som fortsatte, indtil han blev interneret 1941. Det var i USA, at han blev arresteret i juni 1941 sammen med en japaner, der også blev sigtet for spionage, og efter angrebet på

Pearl Harbor blev Rutland så udleveret til briterne. Han havde ifølge en bog af A. W. Brian Simpson (se nedenfor) sagt til FBI, at han havde modtaget penge af japanerne, men aldrig gjort noget ulovligt, men tilbød nu at blive agent for amerikanerne.

Ved en forespørgsel i Underhuset 21. juli 1942 nægtede den britiske regering at svare på, om Rutland var interneret, fordi han var ansvarlig for, at japanerne havde kunnet sænke de britiske krigsskibe *Prince of Wales* og *Repulse* 10. december 1941. Der var i øvrigt flere forespørgsler i Underhuset, men noget konkret svar kom der aldrig fra regeringen. Ifølge Young blev sagen også taget op med statsminister Churchill, som blot angav, at »der var gode grunde« til interneringen. Rutland blev løsladt 20. december 1943, siger nogle kilder, andre i begyndelsen af 1944 (se nedenfor). Young mener, at måske kunne den japanske sænkning af de britiske krigsskibe have været undgået, hvis man havde lyttet til Rutland.

Det kom aldrig til nogen retssag. Nogle mener, fordi Storbritannien ikke, hverken under eller efter Anden Verdenskrig, havde brug for den skandale, det ville være, at en britisk krigshelt fra Første Verdenskrig havde været spion for Aksemagterne. Andre mener, at det primært var amerikanerne, der ikke ville have sagen frem, fordi den blev årsagen til, at USA kort efter angrebet på Pearl Harbor internerede over 100.000 japansk-amerikanere. En tredje gruppe mener, at det var briterne, som ikke ville have frem, hvor dårligt den britiske regering (statsminister Churchill og udenrigsminister Eden) havde forstået situationen i Sydøstasien 1941, og at regeringen faktisk havde haft mulighed for at undgå Singapores fald til japanerne og deres sænkning af to betydelige britiske krigsskibe. Herom senere.

Da sagen aldrig er afgjort ved nogen domstol, kan skyldsspørgsmålet naturligvis ikke helt afklares, og der foregår til stadighed diskussioner herom på diverse internetfora om Anden Verdenskrig. Flere kritiserer også, at efterretningstjenesten løbende afklassificerer dokumenter, men ikke hele sager, hvorfor oplysningerne tilflyder

offentligheden drypvis, uden at denne samtidig får baggrundshistorien om den politiske kontekst, hvori efterretningerne blev indsamlet og vurderet. Det gør det også sværere at imødegå de påståede forbrydelser, offentliggjorte efterretningsdokumenter jo altid er udtryk for.

Young forsøgte da også i sin 1963-bog at argumentere for, at anklagen ikke holdt. Men 2000 offentliggjorde *The National Archives* en del dokumenter, som i hvert fald viser, at japanerne selv anså Rutland for at være deres spion.

MI5-DOKUMENTER OFFENTLIGGØRES

Ved offentliggørelsen 2000 skrev *The National Archives*:

»I 1920'erne rådgav han japanerne omkring søflyvning og tilbød frivilligt at hjælpe den japanske efterretningstjeneste, hvis Japan nogen sinde kom i krig med USA. Fra 1922 overvågede MI5 hans post og bevægelser, mens han fortsatte med at have kontakt med japanske officerer, både i Storbritannien og i udlandet. Da han blev anset for at udgøre en sikkerhedsrisiko, blev han interneret 1941-42. Dengang var der intet bevis på, at han var spion. Men i den for nyligt offentliggjorte sag (nr. KV 2/331), som indeholder dekrypteret japansk

kode trafik, står, at den japanske efterretningstjeneste betragtede ham som en aktiv spion.«

I en vedhæftet gennemslagskopi af et udateret (formentlig 1924) notat (i MI5's arkiver, forstås) om »Sagen om Major Rutland, RAF«, hedder det:

»I december 1922 modtoges pålidelige oplysninger fra en meget centralt placeret kilde, at den japanske regering i hemmelighed forhandlede med en officer i Royal Air Force, major F. J. Rutland, med udsigt til, at han efterfølgende skulle opgive sin stilling for efter et mellemliggende ophold i Frankrig at træde i dens tjeneste i Japan.

Det er givet, at den japanske regering var opsat på at holde disse forhandling absolut hemmelige, og det var også givet, at Rutland meget vel var klar over, at det var på grund af hans særlige tekniske viden, at han var blevet kontaktet. Det stod klart, at det var hans hensigt, at hans overordnede skulle forblive uvidende om disse forhandlinger med japanerne. Sagen blev opfattet som af den allerstørste betydning for den japanske regering og for den søofficer, som var specielt udsendt for at føre forhandlingerne.

Af hensyn til faren ved at afsløre vor meget centralt placerede kilde var det ikke muligt at udføre

Notes on the Case of Squadron Leader RUTLAND, R.A.F.

In December, 1922, reliable information was received from a very delicate source to the effect that the Japanese Government were secretly negotiating with an officer of the Royal Air Force, Squadron Leader F.J. Rutland, with a view to making arrangements for him to resign his commission and subsequently, after an interval of time to be spent in France, to enter their service in Japan.

Fra MI5-arkivet. Notatet om Rutland er udateret, men formentlig fra 1924.

nogen disciplinær foranstaltning over for Rutland, men efterfølgende bevisenheder har bevist, at oplysningen var helt korrekt, og ydermere at japanerne have held med deres forehavende.

I begyndelsen af 1923 bad Major Rutland, der nu var blevet klar over, at han var under mistanke, om sin afsked fra luftvåbenet, og efter langvarige overvejelser i Luftfartsministeriet blev det besluttet, at han fik tilladelsen. Han fratrådte i oktober 1923.

Efter afskeden startede han på nogle trådløse forretninger her i landet, men 4. marts 1924 flyttede han til Frankrig i henhold til planen. Under opholdet dér konstateredes det, at han var i tæt kontakt med forskellige japanere, og 25. juli 1924 forlod han Marseilles om bord på *Kaisar-i-Hind* til Yokohama.»

Efter gennemgang af Rutlands tjenestemæssige baggrund og udvikling hedder det videre i notatet:

»Han er en officer, der har en enestående viden om fly og landinger på dæk, og hans erfaring, som er opnået som officer i RAF, vil være uvurderlig for japanerne. Der er overhovedet ingen tvivl om, at han blev kontaktet af den japanske regering af netop den årsag.

Der er heller ingen tvivl om, at Major Rutland helt klart ved, at han ved at gå over til den japanske regering sælger værdifulde og hemmelige oplysninger til en fremmed magt – oplysninger, han alene har kunnet skaffe sig gennem sin officielle position.»

Bilag offentliggørelsen er også et par andre dokumenter plus et foto af Rutland.

Der er også en ordre fra MI5 på vegne af Indenrigsministeriet til Generalpostkontoret om at tjekke post til og fra den til Japan udrejste Rutland, dateret 25. juni 1925, hvori det understregedes, at man måtte forvente såvel kodesprog som usynligt blæk.

Den britiske diplomat og historiker Max Everest-Phillips noterer, at da Rutland 25. juli 1924 gik om bord i et skib i Marseilles, var han fulgt af sin ny kone og af sin søn fra første ægteskab. Skibet sejlede til Yokohama, og ved ankomsten sørgede

Foto af Rutland fra MI5-arkivet.

japanske efterretningsfolk for, at familien Rutland fik en bolig i den historiske kystby Kamakura, og Rutland fik job hos Mitsubishi. Året efter flyttede familien til et hus i kvarteret Bluff i Yokohama, hvor

CONFIDENTIAL S.I. Form B.3. *268A*

SECRET

PF.37066/MI522. 25 June 1925. *208A*

G.P.O. SPECIAL SECTION.

In connection with the check on the correspondence of
RUTLAND, Frederick Joseph.
Any address,
JAPAN.

it may be of assistance to you to know

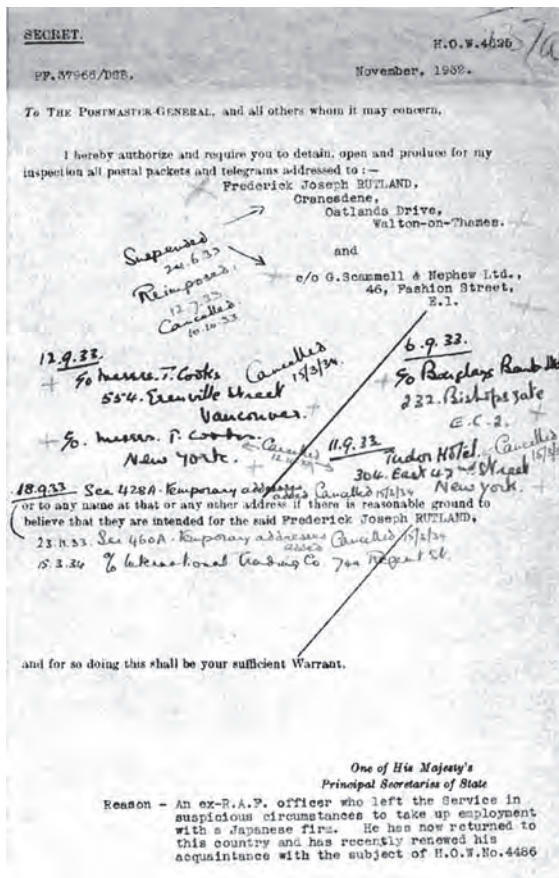
(a) that code is suspected.
(b) that secret ink writing is suspected.

You should also know that the subject of the check is suspected.
A fresh warrant has been taken out on this individual's correspondence
in accordance with Home Office instructions.

and that I desire to see particularly ^{all} any correspondence

(sd) OAH.
R.I.C.B.C.

1925-ordren til at gennemføre Rutlands post.

1932-ordren til at gennemføre Rutlands post.

de fleste udlændinge i byen boede. Man ved det så nøje, fordi den britiske efterretningstjenestes agenter i Japan holdt familien under nøje opsyn. Indberetningerne oplyser, at Rutland assisterede japanerne med udviklingen af Oleo-hangarskibstypen på orlogsværftet i Yokosaka og naturligvis rådgav Mitsubishi-værftet, landets største orlogsværft, og Mitsubishis flyfabrik i Nagoya.

1932 var Rutland åbenbart vendt tilbage til Storbritannien. I en ordre fra »en af Hans Majestæts overordnede statssekretærer«, dateret i november, fik generalpostmesteren besked på at tjekke Rutlands post. Som forklaring på hvorfor, hedder det:

»En tidligere RAF-officer, som forlod tjenesten under mistænkelige omstændigheder for at blive ansat i et japansk firma. Han er nu vendt tilbage

til dette land og har for nylig genoptaget sin forbindelse med objektet H.O.W. nr. 4486.«

Så vidste generalpostmesteren nok, hvad det drejede sig om, må vi tænke. I øvrigt er der på dokumentet tilføjet en række suspensioner, genoptagelser og sletninger af samme ordre gennem årene. Uden yderligere begrundelser, men dem har postvæsenet jo nok fået på anden vis.

Ifølge Everest-Phillips rejste familien Rutland dog allerede 1929 tilbage til London via Chile, Argentina og Brasilien. Rutland fik arbejde i ingeniørfirmaet G. Scammell and Nephew Limited i Spitalfields i Østlondon. Men først i november 1932 genoptog MI5 overvågningen.

SPION PÅ HAWAII?

Den engelsksprogede version af internetleksikonet wikipedia har et afsnit med titlen *Pearl Harbor advance-knowledge conspiracy theory* (altså: Konspirationsteori om forkendskab til (det japanske angreb på den amerikanske base) Pearl Harbor (på Hawaii 7. december 1941). Heri hedder det:

»... En anden udsendt agent var den højtdekorede tidligere RAF-major Frederick Joseph Rutland som hjalp den japanske marine med at udvikle hangarskibe i 1920'erne, og som i 1930'erne blev stationeret som hemmelig agent i USA. Havde det ikke været for problemer med at få ham etableret under dække af at være whiskyimportør på Hawaii, ville Rutland være blevet en japansk nøglespion til støtte for angrebet på Pearl Harbor ...«

Kilden til denne oplysning er en artikel i tidskriftet *Intelligence & National Security*, nr. 1 (2), april 2006.

Intet tyder dog i dag på, at Rutland nogen sinde kom til Hawaii. Men det gjorde en anden ifølge Everest-Phillips. Da japanerne angreb Pearl Harbor søndag morgen 7. december 1941, var denne mand vidne. Det var den tidligere tyske marineofficer Bernard Julius Otto Kuehn (i Tyskland: Kühn), som muligvis blev rekrutteret til opgaven, da Rutland efter at have overværet kroningen af Kong George VI i London i april 1937 besøgte Tyskland. Andre kilder, som har haft bedre adgang til dokumenter

end Young, siger, at Kühn, der var aktivt medlem af nazipartiet og en nær bekendt af propagandaminister Joseph Goebbels, flyttede derud allerede 1935 med sin familie.

Noget andet er, at 21. februar 1942 dømte amerikanerne Kühn til døden for spionage.

JAPANSK SPION I CALIFORNIEN?

På en internetbaseret *World War II Data Base* skriver C. Peter Chen om Rutland, at denne 1923 kom til Japan som ansat på Mitsubishis skibsværft i Yokosuka og bosatte sig i Kamakura. Ifølge ham kom den japanske efterretningstjeneste først ind i billedet 1932.

»I november 1932 kontaktede Kaptajnløjtnant Takasu Rutland for at rekruttere ham som efterretningsagent, hvilket Rutland accepterede. Rutland tilbød selv at indsamle efterretninger i Storbritannien, men fik nej, og den japanske flåde sendte ham i stedet til USA. På dette tidspunkt fulgte MI5 stadig med i Rutlands bevægelser og andre aktiviteter. Hans opgave i USA var at skabe grundlag for fremtidens japanske efterretningsindsats.

Til dette formål skulle han stifte to dækfirmaer med det formål at modtage agenter og at give dem en dækprofession, at skabe forbindelser i USA og at etablere kommunikationskanaler til Japan. Han blev instrueret om kun at skaffe oplysninger om USA, efter at der var brudt krig ud mellem de to lande. I august 1933 flyttede han til USA og rejste med tog fra østkysten til vestkysten, hvorefter han besøgte Japan for at møde japanske efterretningsofficerer. I februar 1934 vendte han tilbage til USA under det falske navn Manley Rutland og grundlagde børsfirmaet Rutlands, Edwards & Co. i Los Angeles i Californien og fabrikken Security Aircraft Co. (senere Japan Aircraft Co.) i Santa Monica, Californien.

Gennem de to dækfirmaer modtog han efterretningsofficerer fra den japanske flåde under dække af ansættelse. Han levede som en enlig britisk milliardær i et herskabshus i Beverly Hills, omgikkes erhvervsledere og andre indflydelsesrige

mennesker i klubber i oplandet og til fester. På dette tidspunkt havde FBI startet en sag på ham for mistænkelige aktiviteter.

Han besøgte havne på USA's vestkyst for at filme krigsskibe under dække af sin hobby med 16 mm-film. Ofte besøgte han en fotohandel, angiveligt for at købe film, men i virkeligheden blev butikken brugt til at smugle film af krigsskibe til Japan.

Omkring 1935 fik han kodenavnet Shinkawa (ny flod), og samme år fandt han frem til importfirmaet Marston Barrs i London med det formål at modtage kontakter og penge fra Japan, og dette firma blev omgående opdaget af MI5, som tjekkede al korrespondance fra Marston Barrs – åbnet, kopieret, genlukket og lagt tilbage i omkarteringen.

I maj 1935 skrev han til Japan som sin personlige mening, at det var mange amerikaneres opfattelse, at en fremtidig krig med Japan var uundgåelig, så Japan burde udsætte planen nogle få år, for USA var tilsyneladende klar. Man må tænke på, at han var den eneste fremmede spion i den japanske flåde, så selv om det kun var hans personlige opfattelse, blev hans brev anset for at være seriøst af flådeledelsen.

I december 1937 besøgte han Shanghai i Kina og fik kontakt med den japanske hær (som samme år havde indtaget byen, red.).

I august 1938 besøgte han Japan og modtog 4000 (britiske) pund og oplysning om en ny kode, som måske skulle bruges, hvis der kom krig.

I 1939 købte han adskillige miner i Colorado og Arizona i USA. Han besøgte også steder på grænsen mellem USA og Mexico, formentlig med det formål at starte efterretningsnetværk i Mexico og for at etablere sikre steder for spioner på Mexicos vestkyst.

I juni 1941 blev en japansk spion ved navn Tachibana arresteret af FBI, og Rutland følte, at han var i fare. Han bad de amerikanske myndigheder om beskyttelse, men det blev afslået. Den britiske efterretningstjeneste (den almindelige militære efterretningstjeneste, refererer til Udenrigsministeriet) MI6 sagde, at arresterede man Rutland, hvilket var MI5's holdning på det tidspunkt, ville det

kunne skabe en skandale på grund af hans status som tidligere RAF-officer. Derfor foreslog (den militære sikkerheds- og kontraspionagetjeneste, refererer til Indenrigsministeriet) MI5 at give Rutland beskyttelse, hvilket han straks sagde ja tak til, og så blev han sendt hjem til Storbritannien i oktober 1941.

Han indrømmede aldrig at have været japansk agent. Da han blev forhørt, skabte han en historie, hvori han spillede rollen som amerikansk spion, der infiltrerede den japanske flåde under dække af at være rådgiver for det japanske hangarskibsprogram. Han tilbød at blive spion for MI5. Men dækhistorien holdt ikke på grund af, hvad MI5 allerede vidste om ham. Imidlertid iværksatte MI5 ingen foranstaltninger over for Rutland, før krigen i Stillehavet begyndte. Han blev da sigtet som japansk kollaboratør og indsat i fængslet i Brixton indtil begyndelsen af 1944 (hvilket ikke er korrekt ifølge Everest-Phillips, idet Rutland 1942 blev flyttet fra Brixton til Isle of Man, hvorfra han blev løsladt i december 1943, red.).«

Denne kilde benytter tilsyneladende de samme kilder i MI-afdelingen på *The National Archives*, som senere kom til at danne grundlaget for en tv-udsendelse. Og i øvrigt bekræftes og udbygges oplysningerne om Rutlands aktiviteter i Californien i 1930'erne af såvel Youngs bog som de to artikler af Everest-Phillips. Sidstnævnte noterer også, at Rutland blev sendt til Ottawa, hovedstaden i Canada, for at tale med den japanske flådeattaché dér, og at han fik besked på at leje en postboks i San Francisco.

1933 sejlede Rutland med sin kone og de to yngste børn fra England til New York, noterer Everest-Phillips, og måske var Rutland på en turné for at etablere efterretningskanaler i Los Angeles, San Francisco, og Vancouver, B.C. Efter et besøg i Japan og tilbage via Panamakanalen til Washington, D.C., 1935 vendte Rutland tilbage til Europa, mens familien blev i USA. Han holdt en række hemmelige møder i Paris og London, men samme år var samarbejdet mellem Rutland og japanerne tæt på at

stoppe, fordi de ikke ville betale nok, noterer Everest-Phillips, og tilsyneladende rejste Rutland så tilbage til Californien. 1937 rejste han igen til London – denne gang angiveligt for at overvære kroningen af kong George VI og dronning Elizabeth, rejste videre til Tyskland, Hong Kong og Shanghai og 1938 Japan. På et meget afgørende tidspunkt, lige før krigen brød ud i Europa, i august 1939, var Rutland igen i Tokyo, og nu fik han åbenbart den betaling og den repræsentationskonto, han forlangte. Tilbage i USA fik FBI »øje på ham« og startede en overvågning, da man anså ham for at være »leder af det japanske spionagenetværk i Nordamerika«, og FBI noterede sig, at han var »den eneste japanske agent noget sted i verden, som er i besiddelse af et komplet set japanske koder«, hvilket ifølge Everest-Phillips var noget af en overdrivelse.

Ifølge et debatforum på internettet var den MI5-medarbejder, som 1941 i første omgang forlangte Rutland arresteret, A. F. Blunt. Denne Blunt blev 1979 afsløret som dobbeltagent, idet han allerede fra midten af 1930'erne havde været agent for USSR, inden han 1940 blev ansat i MI5.

I en omtale 3. august 1942 om forespørgslen i Underhuset 21. juli skrev månedsmagasinet *TIME* under overskriften *Rutland of Jutland*:

»Efter Første Verdenskrig sendte Storbritannien Rutland til Japan som teknisk officer, idet han blev instrueret om »ikke at tilbageholde noget« over for den allierede, der blev bejlet til (om køb i Storbritannien).«

Spørgeren var ikke en tilfældig backbencher (altså ubetydeligt parlamentsmedlem, om end han heller ikke var noget fremtrædende partimedlem), men Sir Roger Keyes, konservativ politiker, krigshelt fra Første Verdenskrig og indtil 1941 i flådens tjeneste som admiral (se nedenfor). Han fik alligevel ikke noget svar, og da han – som nævnt – kontaktede selveste Churchill, som var hans gamle ven, sagde denne: »Lad det ligge, Roger!«

TV-Udsendelse på BBC Two

BBC Two sendte 21. maj 2012 et program med titlen *The Fall of Singapore: The Great Betrayal*, som

indtil fornylig har kunnet ses og høres på youtube.com.⁵ Udsendelsens tilrettelæggere og medvirkende forskere har gravet dybt i MI5-arkiverne. Udsendelsen bekræfter dermed MI5's oplysninger om Rutlands aktiviteter i Japan i 1920'erne og hans spionage mod USA i 1930'erne. Detaljerne er ikke så fyldige, fordi udsendelsen først og fremmest handler om en anden mand i samme situation eller snarere samme dilemma, Lord Sempill,⁶ men i visse dele også om Rutland.

Forskellen på de to og deres skæbne var, konkluderer tv-udsendelsen, at Sempill tilhørte det britiske aristokrati og var konservativ overhuspolitiker, mens Rutland kom fra arbejderklassen. For begge synes flere forhold at have spillet ind, herunder først det britisk-japanske samarbejde under Første Verdenskrig, så prestigen ved at blive opsøgt som ekspert af en fremmed magt, dertil en god betaling, idet begge syntes at have manglet penge, og endelig vel også personlige relationer til japanere af betydning. Ingen af dem kom for nogen ret.

De første kontakter mellem japanerne på den ene side og Sempill og Rutland på den anden side var ikke ulovlige, men det blev de – måske, i hvert fald mistænkelige – netop i året 1922.

ÆNDRET BRITISK UDENRIGSPOLITIK

Her er vi så nødt til kort at se på Storbritanniens udenrigspolitik efter Første Verdenskrig op igennem Mellemløstiden og helt frem til krigsudbruddet 3. september 1939 – den politik, som i løbet af 1930'erne blev kendt som appeasement-politikken. Og dertil – ville Winston Churchill sikkert have føjet, hvad han både dengang og senere kaldte en udbredt »slaphed« i britisk politik.

En af de lettest tilgængelige bøger om dette emne udkom 1940 og er skrevet af den senere amerikanske præsident John F. Kennedy. Den kom på dansk 2009 som *Hvorfor England sov*, og Kennedy forklarede heri situationen i det britiske imperium efter Første Verdenskrigs slutning og etableringen af Folkenes Forbund (forgænger for vore dages FN). Det var i samme periode, at der inden for imperiet opstod store problemer med først nationalister i

Irland og så nationalister i Indien. Samtidig var der i Storbritannien en udbredt krigstræthed efter ikke mindst trængslerne i skyttegravene i Flandern.

Kennedy skrev (idet man ikke i 1940 skelnede mellem engelsk og britisk):

»Fra begyndelsen blev Forbundets succes betragtet som synonymt med nedrustning. Intentionen var, at Forbundet skulle være et forum, hvor nationerne i fællesskab kunne skabe den sikkerhed, som de tidligere ikke havde været i stand til at skabe individuelt ved hjælp af militære foranstaltninger. Eftersom nationerne ville handle kollektivt mod aggression, var man overbevist om, at deres styrke ville være overvældende. Derfor var der i teorien ingen undskyldning for, at et land oprustede. Hvis en nation gjorde dette, indikerede det enten, at den havde aggressive tendenser, eller at den ikke havde tiltro til Forbundet. Eftersom det engelske folk havde stor tillid til Forbundet, og eftersom der bestemt ikke var nogen politisk tendens, som tydede på aggression, var det kun naturligt, at de oprigtige og brændende tilhængere af Forbundet var på vagt over for britisk oprustning.«

Men Storbritannien havde dog siden 1902 haft en alliance med Japan, og det var i lyset af den, at de første kontakter opstod om, at japanerne skulle lære af briterne, når det gjaldt søflyvning. Briterne så et eksportmarked i Japan.

Det var imidlertid USA, der pressede hårdt på for, at der skulle nedrustes i Stillehavet – og som ved Washington-konferencen 1921-22 pressede Storbritannien til ikke at forny sin alliance med Japan. Det blev, konstaterede den britiske historiker W. N. Medlicott i 1940, skæbnesvangert for det britiske imperium:

»Vi kan opsummere konferencens resultat med, at Storbritannien sikrede sig en permanent styrkelse af venskabet med USA på bekostning af en permanent svækkelse af dets position i Fjernøsten.«

En anden britisk historiker, Charles Loch Mowat, skrev i sin bog fra 1955 om Storbritannien mellem de to krige, at det var Canada, der så sig selv som

mediator mellem Storbritannien og USA og derfor på imperiekonferencen i 1921 pressede på for, at imperiet skulle opgive alliancen med Japan. USA vendte sig på Washington-konferencen stærkt mod denne alliance:

»Briterne havde ikke noget ønske om at tømme denne (alliance) for indhold, fordi man så den som en garanti for ikke-aggression mellem sig selv og en stærk sømagt nær ved sine besiddelser meget langt væk (fra de britiske øer), men presset mod den var meget stærk, især fra Canada ...«

Og Medlicott fik ret. Opgivelsen af den britisk-japanske alliance blev indledningen til en sikkerhedspolitisk situation de næste mange år – en stigende spænding, som udløstes med det japanske angreb på den amerikanske base på Pearl Harbor 7. december 1941 og den britiske besiddelse Singapores fald til japanerne 15. februar 1942. Dermed var den britiske dominans i Fjernøsten for altid slut – amerikanerne ville ikke tillade den længere. Men det er en helt anden historie.

Var der ingen modstand mod Storbritanniens opgivelse af det gode forhold til Japan? Jo, ifølge Everest-Phillips var der to: Lord Curzon og den australske regering. Curzon var Storbritanniens udenrigsminister 1919-24, men kunne altså ikke sætte sin vilje igennem. Det har ikke været muligt at finde kilder om Churchills holdning til spørgsmålet, selv om han 1921-22 var koloniminister – måske fordi han var optaget af det irske spørgsmål og måtte underskrive traktaten om Den Irske Fristats etablering 1921, måske fordi netop 1921-22 var meget vanskelige år for Churchill, der dels var ved at skifte parti fra De Liberale tilbage til De Konservative, dels røg ud af Underhuset i næsten to år.

Nok om det for nu. Kort sagt hørte nok såvel Sempill som Rutland til den gruppe af britiske samtidige med kendskab til forholdene i Fjernøsten, som ifølge Everest-Phillips mente, at *»USA udgjorde en større trussel mod det Britiske Imperium i Fjernøsten end japanerne«*. Interesserede i dette emne henvises til netop Everest-Phillips to artikler fra 2006 og 2007, hvori han bl.a. konkluderer, at

den britiske efterretningstjeneste havde *»meget lidt forståelse for japanske bureaukratiske og politiske realiteter«* og derfor så bort fra en *»mere nuanceret diplomatisk rapportering fra Tokyo, som belyste splittelserne i den japanske politiske og militære ledelse«*, hvorfor efterretningstjenesten overbeviste sig selv om, at der var *»en koordineret japansk trussel mod den britiske nationale sikkerhed«*. Netop denne sag illustrerer ifølge Everest-Phillips farerne ved spionage: *»Dårligt fokuserede og usikre efterretningsoperationer kan skabe en skadelig cirkel af stigende mistænksomhed og ubegrænset efterretningsindsamling.«*

VAR DER PERSONLIGE GRUNDE?

Da sagen aldrig er pådømt, opklaret eller tilstået, er det grundlæggende sådan, at ingen ved, hvad der drev Rutland i armene på japanerne – måske også mere, end han selv ønskede.

Men efter afslutningen af Første Verdenskrig stod han nu i RAF, ikke marinen, og havde ikke udsigt til at stige mere i graderne, mens yngre officerer steg i graderne omkring ham. For det, han kunne, var ikke det, der blev efterspurgt i RAF, og vendte han tilbage til marinen, ville han falde

Rutland fotograferet i Japan.

i grad. Japanerne derimod var interesseret i netop det, han var ekspert i, søflyvning fra hangarskibe. Og de betalte godt. Om end han senere i 1930'erne fandt dem fedtede. I hvert fald Everest-Phillips mere end antyder, at Rutland også havde økonomiske vanskeligheder, og han konkluderer, at det var de personlige grunde mere end de politisk-militære, der drev Rutland til Japan.

Samtidig var der 1922 kaos i hans privatliv. Han og naboen, fortæller både Young og Everest-Phillips – om end ikke samstemmende om, hvem der kom først – byttede koner. Rutland havde en søn med sin første kone, den senere læge Frederick (Fred) Rutland, og med sin ny kone fik han både en søn og en datter (Anne), der begge blev født i Japan, og som sammen med deres mor – efter hans arrestation 1941 – søgte og fik amerikansk statsborgerskab. Det var den ældste søn, som faren skrev et afskedsbrev til, da han valgte selvmordet som en vej ud af sin situation.

Young fastholder – med sønnen Fred som en vigtig kilde – at faren til sin død opfattede sig selv som en britisk patriot. Nok var han – gammeldags, som han måske syntes at have været, da Young skrev midt i det stærkt bipolare ideologiske klima under Den kolde krig – parat til i mellemkrigstidens multipolare klima at arbejde for hvem-som-helst, der ville betale godt for det, men ikke imod sit eget land. Her er det så, at han måske kom ud i noget, han ikke kunne styre, da USA og Storbritannien op til og i begyndelsen af Anden Verdenskrig blev mere og mere »allierede« og endelig officielt blev det med Pearl Harbor-angrebet.

Videre skriver Young, at selv efter underskrivelsen af trepartsaftalen mellem Tyskland, Italien og Japan i september 1940, var der ikke en entydig opfattelse af Japans stilling. Men da USA – støttet af Storbritannien og Holland, de to andre stormagter i Asien – i juli 1941 indførte strenge økonomiske sanktioner mod Japan, blev al modstand i Japan mod at gå ind i »den europæiske krig« fejjet af bordet, og nu var kursen lagt mod Pearl Harbor. Andre mener, at det havde den sådan set været siden 1922. Japan skulle blot have Sempills og

Anne Rutland i japansk kostume i Japan.

Rutlands hjælp til at opbygge de nødvendige sømilitære luftangrebsstyrker for at kunne gennemføre det. Vi skal ikke her komme ind på de mange, mange mellemregninger, man er nødt til at gøre sig for at komme fra 1922 til 1941.

VIDSTE ROOSEVELT OG CHURCHILL BESKED?

Lige siden 7. december 1941 har det svirret med rygter og teorier om, at de allierede krigsledere vidste besked om angrebet på forhånd – i hvert fald den amerikanske præsident Franklin D. Roosevelt og den britiske statsminister Winston Churchill. Andre rygter siger, at Churchill vidste besked, men at han ikke gav ordentlig besked til USA, fordi han kun havde ét ønske – at få USA ind i krigen, og kom USA først ind i krigen i Stillehavsområdet, var der en større chance for, at USA også kom ind i krigen i Europa. Dette sidste løste sig som bekendt ved, at den tyske fører Adolf Hitler – og det er aldrig opklaret rigtigt hvorfor, men måske i rent overmod – 10. december 1941 erklærede USA krig.

Efter en række undersøgelser og kongreshøringer – senest 1995 – står det klart, at De Allierede havde brudt nogle af japanernes koder, og at et japansk angreb var ventet. Men hvor og hvordan? De fleste troede vist på Manila i Filippinerne, men så var Pearl Harbor nr. 2.

Den britiske journalist, forfatter og politiker Michael Dobbs – fra 2010 Lord Dobbs – har skrevet fire dramadokumentariske romaner om Winston Churchill. Bøgerne er altså fiktion, men bygger alligevel på kendte og ukendte fakta, som Dobbs har fundet under sin research. Den tredje bog i serien, *Churchill's Hour*, der udkom første gang 2005, handler ikke mindst om optakten til Pearl Harbor-angrebet, og Dobbs holder i allerhøjeste grad muligheden åben for, at Churchill vidste besked. Dobbs skrev selv i et efterord:

»Antallet af mistede liv var i sammenligning med andre krigskatastrofer små. Sat ind i en skala sammen med så mange andre af krigens ulykker, var tallet ikke enestående, end ikke ekstraordinært ... Så lad os vende tilbage til spørgsmålet: Hvis Churchill havde vidst, ville han så have tilladt angrebet på Pearl Harbor at finde sted? Ville han have vekslet 2000 amerikanske liv til overlevelse og sejr? Ville han have vendt det blinde øje til? Ja, han ville. Det ville have været, hvad der var krævet af ham som statsmand. England forventer.«

Plottet eller tilgangen i Dobbs' romaner om Churchill, der ikke kun omfatter serien på de fire, er, at Churchill egenhændigt greb afgørende ind, når han ikke ad forhandlingens vej kunne få sin vilje. Også m.h.t. Pearl Harbor måske. I så fald kunne Sempill og/eller Rutland have været Churchills personlige »udsending«, men dette måtte i givet fald naturligvis aldrig nogen sinde komme for en dag! Som det fremgår af BBC-udsendelsen, er der stadig papirer i både Rutlands og Sempills sager, der ikke er afklassificerede. I hvert fald officielt og blandt alle hans officielt undergivne var det kendt, accepteret og almengyldig viden, at alle ordrer fra Churchill skulle være skriftlige. Måske netop derfor, at ikke alt endnu er frigivet. Tænk selv videre. Mulighederne er legio, konspirationsteori eller ej. Der er

rigtige muligheder for en storslået film om *Rutland of Jutland* og hans betydning.

RUTLANDS PAKKE TIL DATTEREN

Før han begik selvmord, sendte Rutland 1949 en pakke med sine optegnelser og effekter fra Første Verdenskrig til sin datter, Anne, som boede i USA.

Denne pakke købte Mike Pitschke i Californien tilfældigt ved en auktion i 2012, og efter søgning på internettet fandt han ud af, at der i Thy var nogle lokalhistorisk interesserede, som søgte oplysninger om Rutland, og han kontaktede os. Mike Pitschkes mor, der var kontorassistent på den amerikanske base i Pearl Harbor, overlevede angrebet 7. december 1941, fordi det var en søndag, og hun derfor havde fri.

Pakken indeholder udover mange dokumenter en del fotografier, bl.a. af Anne med kimono i Japan i 1920'erne, men også af Rutland selv i forskellige situationer. Et af dem mener Mike Pitschke helt klart må være sammen med en filmstjerne fra Hollywood i Californien under Anden Verdenskrig.

BELØNNINGSURE TIL DE FEM REDNINGSMÆND

Fra Mike Pitschke og hans kone Rosie har vi modtaget oplysninger om, at Rutland skrev et brev, dateret 7. maj 1917, til den britiske ambassadør i København. Heri nævnte han navnene på fem redningsmænd, han kunne takke for sit liv, og som han indstillede til en belønning: Peder Andersen Pedersen, Marcus Laursen, Vilhelm Villadsen, Arild Poulsen og Laurits Lauridsen.

Rutland nævnte også, at han havde fået god hjælp af herredsfoged (dommer, red.) A. S. Fugl⁷ og læge E. Toft⁸:

»Jeg er helt sikker på, at jeg kan takke denne gentlemans (Toft) indflydelse og venlighed for, at jeg blev frigivet, efter at han havde inviteret mig til at være sin gæst og tillod mig fri brug af sin telefon og, når nødvendigt, fungerede som tolk ... Jeg indstiller, at Dr. Toft tildeles en belønning af højere værdi end fiskerne, og at, hvis det er i orden, dommeren tildeles det samme.«

Translation from the Danish papers.

April 30th 1917.

Aarhus Stiftstidende.

English two decker comes to grief near

"Jutland's coast.

An "English two decker from Leith at 9 o'clock yesterday morning came to grief near "Vestervig" and sank in the open sea about 10 o'clock. The airman was brought to land in a fishing boat, and is now at the hotel at "Agger".

Vestervig special telegram.

Struer Dagblad.

Paraphrase.

Yesterday morning between 8-0 and 9-0 some fisherman noticed a machine flying at sea but which afterwards came nearer.

The weather was somewhat stormy.

They saw him descend ^{one Danish mile = 1/2 English} $\frac{1}{2}$ of a mile out at sea, and the fisherman at Agger quickly set out towards him.

Coming nearer they saw the machine was beginning to sink and in a short time it disappeared, while the airman started swimming towards his rescuers.

Bilag til Rutlands rapport. Oversættelse af artikel i Aarhus Stiftstidende samt i Struer Dagblad.

To
The Director of Air Services,
Admiralty, S.W.

Sir,

I have the honour to submit the following report. In accordance with instructions I flew from the deck of H.M.S. "Manxman" at 6.20 a.m. on Sunday, April 29th., and proceed to patrol a line North-East and South-West from Horn's Reef to locate hostile air-craft:

Machine 9901 type, No. 9920

visibility at 500 ft. about three miles.

The names of the fishermen and other Danes who helped me to get away ~~are~~ attached together with ~~the~~ a report asked for by the British Minister at Copenhagen. I consider that the suggestions contained therein, if approved, would be of the utmost value to us this summer in the event of a pilot being again stranded on this coast.

I have the honour to be,

Sir,

Your obedient servant,

Y. J. Rutland
Flight-Commander, R.N.

Første og sidste side
af Rutlands rapport.
På sidste side ses
Rutlands underskrift

Om den videre færd fra Agger har Mike Pitschke fundet et dokument, hvori det hedder:

»Jeg forlod Aarhus næste dag, tirsdag 1.maj kl. 11:30, på vej til København ... Jeg fandt det meget nødvendigt at komme ud af landet, før tyskerne begyndte at gøre nogle forespørgsler ...«

Og om selve landingen ud for Agger hedder det:

»Jeg regnede med, at de indfødte ville acceptere min opgivelse af, at jeg var tre mil ude, men var jeg landet derude, tvivler jeg på, at jeg var kommet i land ... Der var høj søgang.«

Ja, »de indfødte« godtog altså hans opgivelse, som det fremgår ovenfor af datidens aviser. Om end den ene skriver »trekvart mil«, skriver begge, at det var uden for sømilegrænsen. Tja, bum, bum ... måske fiskerne holdt med englænderne? I hvert fald lykkedes det allerede på stranden, fremgår det af Rutlands rapport, som er citeret af Young, ham ved hjælp af den tilkaldte tolk, læge Toft, at få fiskerne til at sige god for, at han var landet tre mil ude, selv om han indrømmer, at havde det været tilfældet, ja, så havde han ikke overlevet.

Young citerer fra rapporten, at »borgmesteren i Vestervig«, altså sognerådsformand N. G. Frøkjær⁹ om eftermiddagen havde inviteret alle involverede til kaffe i sit hjem – det må have været på gården Nordvang i Tåbel – og her mødte Rutland også byens øvrige notabiliteter. I en pause under kaffebordet gik mændene til et andet værelse, hvor der blev holdt forhør. Rutland benægtede, at hans fly havde været bevæbnet, hvad lægen dog vidste, at det var, og så slap han fri.

RUTLAND MØDTE HØJTSTÅENDE PERSONER

Efter at være sluppet for internering rejste Rutland fra Thy til København, hvor han mødte på den britiske ambassade, og derfra videre til Oslo (dengang: Kristiania) med tog over Helsingborg. I Oslo mødte han Dronning Maud, som spurgte til sin bror, Kong George V, og Rutland kunne faktisk svare, da han blot en uge eller to tidligere havde truffet kongen om bord på *Lion*. Senere mødte han også Lady Finlay, som var gift med den britiske ambassadør, og også hun spurgte til en bror, nemlig Admiral

Sinclair (egentlig Edwyn Sinclair Alexander-Sinclair), som Rutland havde truffet, kun få timer før han fløj af sted på den tur, der endte ud for Agger. Young beskriver tæt disse møder med Rutlands rapport som kilde.

Tre uger opholdt Rutland sig i Norge, hvor han flere gange spiste sammen med Kong Haakon VII, inden han rejste til Bergen for at vente på et skib til Storbritannien. Da han endelig fik skibslejlighed til Aberdeen i Skotland, opdagede han en interessant gruppe medpassagerer.

I rapporten står der ifølge Young blot: »Da jeg kom om bord ... opdagede jeg, at Kerenskij og hans stab var medpassagerer.« Alexander Kerenskij (1881-1970) var russisk socialdemokrat og blev ved Februarrevolutionen 1917 justitsminister i den liberale regering, i begyndelsen af maj krigsminister og endelig 2. juli statsminister og øverstkommanderende for de russiske styrker. Men i november faldt han for den bolsjevikiske Oktoberrevolution. Ingen andre kilder tyder på, at Kerenskij i maj 1917 rejste med skib fra Bergen til Aberdeen.

FISKERNE I AGGER

De fem fiskere og redningsmænd modtog alle et ur som belønning. Et lommeur, på hvis bagside der står indgraveret: »Presented by the Lords Commissioners of the Admiralty to (navnet) for services rendered to a British Naval Airman, wrecked at sea and landed at Akka (Agger,) April 29th 1917.«

Urene var fremstillet af firmaet J. W. Benson i London.

Vilhelm Villadsen var en af de belønnede fiskere. Her ses han med hustruen Mine ved sin side. Bagerst fra venstre deres datter Pauline, i midten ukendt og Marianne Nielsen (Grøn).

Eller i oversættelse: »Givet af Marinekommandoen til (navn) for at have ydet hjælp til en britisk søflyver, forlist til søs og landet i Agger 29. april 1917.« Ja, altså Akka, det var også Rutlands stavning af stednavnet i hans efterfølgende rapport.

Belønningsurene var fremstillet af firmaet J. W. Benson på adressen Ludgate Hill i London. James William Benson åbnede fabrikken 1837. I dag synes det svært at forestille sig, at denne gade hen til St. Paul's Cathedral engang var en fabriksgade,

Arild Poulsen var en af de belønnede fiskere. Her ses han med hustruen Alma og sønnen Poul Flemming.

men frem til Første Verdenskrig var det Londons center for fremstilling af ure og anden lettere industri. Men 1915 blev Bensons fabrik ødelagt ved et tysk luftangreb med en zeppelin. Firmaet har eksisteret op til vore dage, men efter Første Verdenskrig blev næsten alle dets ure fremstillet i Schweiz.

De fem fiskere, der fik tildelt ure, var Marcus Laursen (1857-1946), Vilhelm Villadsen (1873-1952), Peter Andersen Pedersen (1885-1956), Arild Poulsen (1887-1962) og Laurids Laursen (1891-1980), af Rutland kaldet Laurits Lauritsen. Tre af urene har vi lokaliseret, men de to, som blev tildelt Pedersen og Poulsen, har vi ingen spor af.

Efter hvad der fortælles i familierne, var urene fulgt af et brev fra Admiralitetet, hvor man beklagede ikke at kunne sende et guldur, men det var på grund af krigen forbudt at udføre guld af Storbritannien. Vi har ikke lokaliseret sådan et brev.

I bogen *Vestervig – historier fra byen* fra 2003 fortæller nu afdøde advokat H. A. Lund-Sørensen om bl.a. byens læger, og her nævnes, at Toft fik tildelt »et skrivesæt i sølv med inskription til »dr. Toft, Accra«,« som der står. Det passer meget godt med, at Rutland som nævnt ovenfor havde indstillet, at især Toft – og måske Fugl – skulle have en endnu større anerkendelse end de fem fiskere. Det er ikke lykkedes os at lokalisere efterkommere af hverken Toft eller Fugl.

Inden sin død blev den yngste og længstlevende af de fem fiskere, Laurids Laursen, interviewet af farvehandler Leo Pallesgaard, Vestervig, og Lokalhistorisk Arkiv for Thisted Kommune har en stump af dette interview¹⁰ bevaret.

Laurids Laursen fortæller, at det var tidligt på dagen, han blev vækket af sin far: »Nu er der en flyver, der vil sætte sig i Flade Sø,« lød beskeden. Men ret hurtigt efter: »Nu er den faldet ned« – i havet, forstås. Så måtte Laurids Laursen op, hurtigt i tøjet og af sted i træsko til havet, hvor »prammen« (redningsbåden) allerede var nede på stranden. En anden var allerede i prammen, men måtte springe af igen for at lade sig afløse af Laurids Laursen, som ikke rigtig ved hvorfor, men måske var det noget, Marcus Laursen bestemte.

Vilhelm Villadsens ur. Inskription fra Admiralitetet i London.

Bagsiden af Vilhelm Villadsens ur.

Marcus Laursens ur.

Laurids Lauridsens ur.

Vejret var ikke for godt. Ingen var på fiskeri den morgen, og med vinden i sydvest kunne man ikke bruge motorbåden, som lå på søndersiden af hofden. Der var ganske simpelt for megen sø til, at man kunne komme ud dér, forklarer den gamle fisker: »Havet var ikke slæt,« konstaterer han tørt i interviewet, altså det var noget oprørt den dag.

Det lykkedes dog forholdsvis let og hurtigt de fem fiskere at få bjærget englænderen i land, fortæller Laurids Laursen i interviewet, og presset af Pallesgaard om, hvor langt ude de hentede ham, svarer han, at det var nok »knap en halv mil ude«.

Hans Erik Nørgaard

Født 1951. Uddannet boghandler, tidligere fisker og sømandsmissionær, nuværende pensionist, fotograf, meddeler og lokalhistoriker

Villy Dall

Født 1955. Handels- og journalistuddannet, journalist ved Thisted Dagblad 1986-87, 1992 og fra 1994 samt Aalborg Stiftstidende 1992-94, lokalhistorisk skribentvirksomhed

Skriftlige kilder:

Thisted Amts Tidende 30. april 1917

Thisted Amtsavis 30. april 1917

John F. Kennedy, *Hvorfor England sov*, Gylling 2009 (førsteudgave 1940 i USA: *Why England slept*)

W. N. Medlicott, *British Foreign Policy Since Versailles 1919-1963*, Bungay, Suffolk, England, 1968 (førsteudgave 1940, anden udgave 1968)

Charles Loch Mowat, *Britain: Between the Wars 1918-1940*, Whitstable, England, 1968 (førsteudgave 1955, anden udgave 1956)

A. W. Brian Simpson, *In the Highest Degree Odious: Detention Without Trial in Wartime Britain*, New York, USA, 1992

The National Archives: *New Document Releases: Release of MI5 material relating to the Second World War* (Released on Friday 10th November 2000)

The Guardian 10. november 2000

The Independent 10. november 2000

The Telegraph 10. november 2000

Torben Vils m.fl., *Vestervig – historier fra byen*, Hurup, 2003

Michael Dobbs, *Churchill's Hour*, Polmont, Stirlingshire, England, 2005 (senere genudgivet som *Churchill's Hour: A Novel of Defiance*)

Artiklen »Reassessing Pre-war Japanese Espionage: The Rutland Naval Spy Case and the Japanese Intelligence Threat before Pearl Harbor« af Max Everest-Philips i tidsskriftet *Intelligence & National Security*, nr. 1 (2), april 2006, p. 258.-285.

Artiklen »The Pre-War Fear of Japanese Espionage: Its Impact and Legacy« af Max Everest-Phillips i tidsskriftet *Journal of Contemporary History*, Vol. 42 (2), 2007

Personkilder:

Jørgen Kamp, Jegindø

Rosie og Mike Pitschke, Monterrey, Californien, USA

Erik Siersbæk, Lund

† Ida Sørensen, Hurup

Bent Sørensen, Aalborg

Noter

- 1 Territorialgrænsen: »Som dansk Søterritorium betragtes Farvandet udfor dansk Kyst indtil en afstand af 3 sømil fra Land, undtagen hvor dansk og fremmed Søterritorium berører hinanden, i hvilket Tilfælde Territorialgrænsen angives ved Midtfarvandslinien.« (Marineministeriets direktiv af 31. juli 1914)
2. S. Zacho (1868-1944), købmand, kaffebrænder og -grosserer, britisk konsul, forretning i Vestergade 24, Thisted, fra 1912, ene-ejer 1917, firmaet 1944 omdannet til S. Zacho A/S.

3. George Stanley Trewin (1887-1958), forsyningsofficer i flåden, flyvecertifikat 1912, 1918 overført til RAF og luftfartsministeriet, 1919 major, pensioneret 1930, genindkaldt til tjeneste i RAF 1939-40.
4. Desmond Young (1892-1966), brigadegeneral, forfatter, krigshistoriker, taget til fange af tyskerne i Nordafrika.
5. <http://www.bbc.co.uk/programmes/b01j73yv>
6. Sempill-missionen 1920-22: Sempill, egentlig William Forbes-Sempill (1893-1965), kendt som The Master of the Sempill, der er en skotsk adelstitel, fra 1934 den 19. Lord Sempill og Baronet of Craigear, hvorved han blev medlem af Overhuset, hvor han tilsluttede sig de konservative, som han i 1930'erne proklamerede, at han ville rense for jødisk indflydelse. Deltog i Første Verdenskrig som flyver, steg i graderne og sluttede som oberst 1919, fortsatte som flyver og satte sin sidste rekord 1936. Ledede 1920 den såkaldte Sempill-mission til Japan, hvor det britiske udenrigsministerium og luftfartsministerium så et eksportmarked, men det sluttede med opløsningen af den britisk-japanske alliance 1922, og Sempill vendte hjem året efter uden dog at opgive sine kontakter med japanerne, så han blev overvåget af MI5 for spionage. Den konservative udenrigsminister Austen Chamberlain besluttede dog 1926, at der ikke skulle rejses tiltale, måske fordi faren var adjutant hos Kong George V. 1932-36 arbejdede han for firmaet Mitsubishi, der også var det firma, Rutland officielt var ansat i. Sempill blev også formand for Den Kongelige Aeronautiske Selskab. Ved krigsudbruddet 1939 blev Winston Churchill marineminister, og Sempill fik også en stilling i Admiralitetet. Da MI5 i sommeren 1941 opdagede, at han stadig spionerede for japanerne, reddede Churchill, der nu var stats- og forsvarsminister, ham med en forflytning til Skotland. Men efter det japanske angreb på Pearl Harbor, måtte Sempill trække sig fra offentlig tjeneste. Han blev dog aldrig tiltalt for spionage. Først 1998 blev det offentligt kendt, at han havde været spion, og som ved Rutlands skyld stilles der også stadig spørgsmålstegn ved Sempills.
- 7 Anton Sørensen Fugl (1867-1957), cand. jur., herredsfoged i Hassing-Refs Herreder med sæde i Vestervig fra 1915, dommer sammesteds 1919-37.
- 8 Peder Evan Toft (1877-1961), læge i Vestervig 1906-48, købmandssøn fra Thisted, 1934-61 formand for Historisk Samfund for Thisted Amt.
- 9 Niels Gravesen Frøkjær (1864-1949), landmand, ejer af Gårdhusmølle i Tåbel 1888-1916 og fra 1916 af Nordvang, formand for Vestervig-Agger Sogneråd 1907-18, MF (Hurupkredsen) 1909-10 for Højre og (Thisted Amt) for Det konservative folkeparti 1918-20, ML (6. kreds) 1920-32.
- 10 Kan høres under lydfiler på www.thistedmuseum.dk